

Tiba Bolle

Taalonderwijs in het mbo

Een speciale uitgave van *Levende Talen*

Afgelopen december bracht *LEVENDE TALEN MAGAZINE* voor haar leden een special uit over het middelbaar beroepsonderwijs. Doel van de special is een beeld te schetsen van de ontwikkelingen omtrent de taaleisen en het vak Nederlands in het mbo. Tiba Bolle en Inge van Meelis lezen de special vanuit het perspectief van de taaldocent die in het mbo wil (of moet) gaan werken en zich daarop wil oriënteren. In dit artikel bespreekt Tiba Bolle hoe *LEVENDE TALEN* de specifieke problemen van de mbo-opleidingen in beeld heeft gebracht.

De redactie van de special, bestaande uit Trinette Hovens, Annelies Kappers en Ton Hendrix, geeft aan bij (aankomende) docenten interesse voor de beroepsopleidingen te willen wekken. Laat ik om te beginnen zeggen dat ik denk dat ze daar goed in geslaagd is. De special staat boordevol levendige voorbeelden, citaten, uitdagende uitspraken en pakkende inzichten, aangevuld met mooie foto's van leerlingen en docenten in het mbo. Het geheel ziet er aantrekkelijk uit en nodigt uit tot lezen. Er komt een keur van deskundigen aan het woord, van beleidsmakers, toetsdeskundigen en adviseurs tot taal- en vakdocenten en opleidingsmanagers en stagebegeleiders. Ze leveren stuk voor stuk een zinnige bijdrage aan de discussies die momenteel woeden rond het vak Nederlands (en moderne vreemde talen) en de examinering in het mbo.

Laaghangend fruit

De ontwikkelingen in het mbo worden in elk artikel beschreven vanuit een ander perspectief, waardoor de steeds terugkerende thema's als de generieke examens en het beroepsgericht taalonderwijs niet saai worden. Uitdrukkingen als 'de taalwerkelijkheid van de leerlingen' (taal die ze gebruiken in de vaklessen en op de werkvloer) en een uitdrukking als 'laaghangend fruit' (kansen die we moeten grijpen in het onderwijs) zijn verfrissend. De nadruk ligt wat ons betreft wel wat meer op het organisatorische en beleidsmatige, ook in de vele interviews met docenten. Maar gezien de stand van zaken in het mbo, waar taalbeleid vaak meer met de mond wordt beleden dan in de prak-

tijk gerealiseerd, is dat wel begrijpelijk en misschien ook wel onontkoombaar.

We zijn bij onze eigen leest gebleven en hebben de special gelezen vanuit het perspectief van de docent Nederlands die in het mbo gaat werken. Hierbij stellen we onszelf drie vragen: Geeft de special een goed overzicht van wat er allemaal speelt omtrent het Nederlands in het mbo? Biedt de uitgave bruikbare handreikingen voor een aanpak van taalontwikkeling Nederlands die recht doet aan het eigene van de mbo-leerling? Welke problemen en oplossingen rond het taalonderwijs in het mbo komen aan de orde en biedt de publicatie een interessant perspectief?

Afspiegeling

Zowel voor aankomend als huidige docenten Nederlands in het mbo lijkt ons de special boeiend. Je merkt wel dat de verschillende auteurs soms een andere lezer voor ogen hebben gehad, maar dat is niet storend. De inleidingen van de artikelen zijn helder en expliciet, dat levert soms herhaling op, die wij niet als vervelend hebben ervaren. De begrippenlijst achterin is heel handig, zo ook de cijfers over het mbo. Het mbo is een onderwijstype dat van zichzelf heel divers is, met heel veel verschillende beroepsrichtingen en vier niveaus opleidingen. De redactie is er behoorlijk in geslaagd om hiervan een afspiegeling te geven, al ligt het accent wel wat zwaarder op de twee grote Randstedelijke roc's (Roc van Amsterdam en Mondriaan College) met veel leerlingen met een andere taalachtergrond en docenten afkomstig uit Educatie.

De klassieke versus de integrale aanpak

Uit alle artikelen blijkt dat de auteurs vinden dat in het mbo niet gesproken kan worden van moedertaalonderwijs in de traditionele zin. De klassieke aanpak, bekend uit het vo en avo van het zogenoemde 'traditioneel literair grammaticaal paradigma van Nederlands als moedertaal' (Marja van de Knippenberg) onderscheidt zich van de voor het beroepsonderwijs essentiële integrale en beroepsgerichte aanpak. Vanuit de verschillende invalshoeken wordt een integrale taalvakaanpak toegelicht, met verwijzing naar de DRIESLAG TAAL. Het referentiekader wordt gebruikt als kapstok, om relevante taaltaken te onderscheiden en als beoordelingskader nader uitgewerkt. Een mooi voorbeeld is de KIJKWIJZER TAAL voor de kinderleiders of het beoordelingsformulier vakgerichte gesprekken voeren voor de BBL. Er staan nog meer concrete voorbeelden, stappenplannen en formulieren in voor bijvoorbeeld verwijzing na de intake, invulling van het taalonderwijs, ontwikkeling van de beroepsgerichte taaltaken en integrale stageopdrachten. Ik denk dat het mbo hier een aardige dienst mee bewezen wordt.

Spagaat

De ontwikkeling van de generieke examens en de algemene methodes Nederlands waar de docenten vaak mee moeten werken, staat haaks op bovengenoemd inzicht dat taal voor mbo-leerlingen pas interessant wordt indien het belang ervan in de beroepspraktijk is aangetoond. De zeer actuele en relevante discussie rond de integratie van Nederlands in de proeve van bekwaamheid tegenover Nederlands als apart vak in verband met de generieke examens komt op veel plaatsen naar voren. De meeste problemen die genoemd worden in de bundel zijn terug te voeren tot de spagaat waar docenten en beleidsmakers zich in vinden: Enerzijds is dat de gedeelde behoefte aan kwaliteitsimpuls, deskundigheidsbevordering en materiaalontwikkeling gericht op een integrale aanpak van taal en vakonderwijs. Anderzijds zijn er de praktische, organisatorische en financiële afwegingen die leiden tot een invoering van klassieke lessen Nederlands en aparte algemene taaltoetsen.

Inkoppertje

In bijna elk artikel vinden we op de een of andere manier een oproep aan het management, om niet alleen de beheerslast maar ook de kwaliteit van het onderwijs de doorslag te laten geven bij beslissingen over de inrichting van het taalonderwijs. Waar een kans ligt, die overigens niet expliciet benoemd wordt, is in het interview met de opleidingsmanager. Hij geeft aan dat het doorschieten van aandacht voor basisvaardigheden ten koste gaat van de beroepsontwikkeling en dat diploma's voor deelnemers wellicht straks niet meer haalbaar zijn. Een reden voor hem om 'over de grenzen van het vak heen' te kijken. Een inkoppertje voor diegenen die inzien dat daar ook de meeste kans voor effectieve taalontwikkeling ligt.

Mbo-taalcoaches

Een beetje onderbelicht in de hele bundel blijft de rol en deskundigheid van de mbo-taalcoaches, waar veel roc's de afgelopen jaren in geïnvesteerd hebben. Dit terwijl de special in zijn geheel een hart onder de riem is van juist deze taalcoaches. Zoals een opleidingsmanager in een interview zegt: 'Ik heb ook veel geleerd van de taalcoach bij Motorvoertuigen. Nu vind ik dat elk team een taalcoach zou moeten hebben.' De inhoud van de artikelen onderstreept het belang van hun inspanningen om de DRIESLAG TAAL, taalontwikkeld beroepsonderwijs en integrale beoordeling van het Nederlands te bevorderen. Ik onderschrijf dan ook de visie in het voorwoord van Klaas Heemskerk, namens het sectiebestuur van LEVENDE TALEN: Mag alle kennis en ideeën waarmee de redacteurs ons toerusten hopelijk direct ingezet kunnen worden zodra het mbo er rijp voor is en haar deuren (in de geciteerde woorden van Kingdon 'windows of opportunity' genoemd) opent. In dit geval voor taalonderwijs dat recht doet aan de behoefte van de mbo-deelnemers. Taalonderwijs zoals op vele plekken beschreven in deze bundel, die ik iedereen met hart voor het taalonderwijs in het mbo aanbeveel om eens goed door te lezen.

Tiba Bolle

De auteur is adviseur bij ITTA in Amsterdam

Correspondentie: Tiba.Bolle@itta.uva.nl

UITSPRAKEN UIT DE BUNDEL 'TAALONDERWIJS IN HET MBO, ONTWIKKELINGEN, PROBLEMEN EN OPLOSSINGEN'

'De vrijblijvendheid van het taalonderwijs is verdwenen en dat is een zegen, het werken van de transfer vanuit het generieke taalonderwijs naar de specifiek beroepseducatie lijkt nu nog een last, maar wel een met een behoorlijke uitdaging en kans op succes.'

Ton Hendrix, toetsdeskundige

'Centraal staat het aanleren van functionele vaardigheden, want het vak Nederlands staat in het mbo vooral in het teken van het beroep: leerlingen komen vaak met problemen die ze in de praktijk tegenkomen. (...) De productieve vaardigheden kunnen gelukkig nog binnen de opleiding, beroepsgericht, worden beoordeeld, de koppeling met het beroep moet immers blijven bestaan.'

Rogier Simonis,

docent Nederlands in het mbo.

'Studenten zien [Nederlands] als een belangrijk vak voor het behalen van hun diploma. Zeker als ze tijdens hun beroepspraktijkervaring zien wat ze tekort komen (...) Ze ervaren dan dat dat in een bedrijf veel moeilijker is dan ze gedacht hadden'

Marjan Vuijst, voormalig Educatiedocent, nu werkzaam in het mbo

'Daarnaast moet er natuurlijk wel taal in de context van het beroep worden aangeboden en vakdocenten kunnen ook bijdragen aan de taalontwikkeling. De Drieslag taal blijft belangrijk. Er moet geen tweedeling zijn tussen vak- en taaldocenten'

Willem-Kees Legerstee, opleidingsmanager

'Belangrijker is wat ze daarnaast moeten kunnen, zoals overleggen met collega's en een brief kunnen schrijven. Ik realiseer me dat dat vooral taaldoelen zijn, maar ik vind dat het onderwijs zich daar in de context van het beroep op zou moeten richten'

Alex van der Baan, stagebegeleider in een ICT bedrijf

'Het liefst zou ik ooit de methode Nederlands eruit gooien en in samenwerking met de vakdocenten een leerlijn willen maken waarin het beroepsvak centraal staat en taal een ondersteunende, maar zeer belangrijke rol krijgt.'

Lukie Bebelman,

docent Nederlands in het mbo